Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

ԳԱՌՆԻԿ ԱԾՈՏԻ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԻ «ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՉԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ (ՀՀ ՆՅՈՒԹԵՐՈՎ)» ԹԵՄԱՅՈՎ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎԱԾ «ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ, ՆՐԱ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ» ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՀԱՅՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը

Հազարամյակներ շարունակ մարդկային միտքը փնտրել ու փորձել է գտնել հասարակական կյանքի կազմակերպման այնպիսի ձևեր ու սկզբունքներ, որոնց կիրառումը հնարավորություն կտար ստեղծել ներդաշնակ, հակասություններից ու ճգնաժամերից զերծ, բոլորի համար ընդունելի և բոլորի շահերը պաշտպանելուն միտված հասարակություն: Նույնիսկ երրորդ հազարամյակում այդ խնդիրը դեռևս իր վերջնական լուծումը չի գտել:

ՀՀ անկախացումը և քաղաքական կառավարման համակարգում ժողովրդավարական արժեքների որդեգրումը նորանոր խնդիրներ դրեցին պետության առջև: Նորանկախ պետության առջև ծառացած հիմնական խնդիրներից առավել կարևորներն էին հասարակության ինքնակազմակերպման, նոր որակի փոխհարաբերությունների և դրանց գործունեությունն ապահովող հանրային կառավարման համակարգի ձևավորումը: Այս ամենի կյանքի կոչման համար, հարկավոր էր երկրում գոյություն ունեցող արժեքային չափորոշիչների վերանայում, ժողովրդավարական արժեքների տարածում և կիրառում, ինչպես նաև պետական կառավարման համակարգում արդյունավետ մեխանիզմների հիմնում: Հետզհետե փոփոխվող աշխարհն իր հետ բերեց նոր մարտահրավերներ, որոնցից

կարևորագույններից է գլոբալացումը, տնտեսության միջազգայնացումը: Տնտեսական գլոբալացումը դարձավ միջազգային, ինչպես նաև պետության տնտեսության խոցելիության պատճառներից մեկը: Պետությունների տնտեսական ինքնիշխանության իրացման խնդիրն ավելի ակներև է այսօր գլոբալիզացիոն գործընթացների համատեքստում, որի մաս է նաև Հայաստանի Հանրապետությունը:

Գլոբալացման, տնտեսության միջազգայնացման և ինքնիշխանության վերլուծությունների մեծ մասը կատարվում է պատմական, իրավագիտական, սոցիալ-քաղաքական մոտեցումներով, տնտեսագիտական տեսանկյունը հաճախ անտեսվում է: Սակայն փաստերը ցույց են տալիս, որ այս ոլորտի վրա մեծ ազդեցություն ունեցել և շարունակում են ունենալ տնտեսական գործոնները: Հենց այս համատեքստում տնտեսական ինքնիշխանության կառավարման ոլորտում առաջ եկող խնդիրների լուծումն արդիական է և հրատապ:

Ատենախոսության նպատակը և հիմնական բովանդակությունը

Ատենախոսության նպառակն է ՀՀ-ում տնտեսական ինքնիշխանության վրա ազդող հիմնական գործոնների գնահատումը և տնտեսական ինքնիշխանության մակարդակի բարձրացման ուղիների առաջ քաշումը:

Ատենախոսության հիմնական նպատակին համապատասխան ատենախոսը կարևորել է անհապաղ լուծումներ պահանջող հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել «տնտեսական ինքնիշխանության» հասկացության՝ գիտական գրականության շրջանակներում ներկայացված տեսություններն ու մոտեցումները, ինչպես նաև տնտեսական ինքնիշխանության վրա ազդող հիմնական գործոնները,
- սահմանել և հետազոտել ՀՀ տնտեսական ինքնիշխանության վրա ազդող հիմնական գործոնները,

- վերլուծել ՀՀ տնտեսական ինքնիշխանության անբարենպաստ գործոններն ու դրանց պաշտպանությանն բարձրացմանն ուղղված լուծումներ,
- ներկայացնել ՀՀ տնտեսական ինքնիշխանության պաշտպանությանն ու դրա մակարդակի բարձրացմանն ուղղված առաջարկություններ:

Հետազոտության նպատակի և մեծամասամբ վերը թվարկված խնդիրների շրջանակով էլ պայմանավորված է ատենախոսության կառուցվածքը: Այն բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացություն մասից, օգտագործված գրականության ցանկից: Վերջում ներկայացված են նաև հավելվածները:

Ներածության մասում (էջ 3-7) հեղինակը հիմնավորել է ատենախոսության թեմայի արդիականությունը, բնութագրել է հետազոտության նպատակը, խնդիրները, նորույթը, մեթոդաբանությունը, կառուցվածքը:

Առաջին՝ «Տնտեսական ինքնիշխանությունը՝ որպես կայուն տնտեսական զարգացման կարևոր գործոն» գլխում (էջ 8-62) Գ.Գևորգյանը տեսական և անհրաժեշտ մակարդակով վերլուծության է ենթարկել տնտեսական ինքնիշխանության էությունը և հիմնական ասպեկտները, և դրանց վերափոխումները ժամանակակից պայմաններում: Այնուհետև մանրամասնորեն քննարկել է բաց տնտեսությունը, ինտեգրացիոն ու գլոբալիզացիոն գործընթացները, ինչպես նաև առանձնացրել է տնտեսական ինքնիշխանության չափանիշներն ու գնահատման մեթոդաբանությունը:

Ատենախոսության երկրորդ՝ «Տնտեսական ինքնիշխանության կառավարչատնտեսական հիմնախնդիրները և դրանք պայմանավորող գործոնները ՀՀ-ում» գլխում (էջ 63-113) հեղինակը խորը վերլուծության է ենթարկել ՀՀ-ում տնտեսական ինքնիշխանության սոցիալ-տնտեսական նախադրյալները, դասակարգել ու համեմատական վերլուծությամբ ներկայացրել տնտեսական ինքնիշխանության ներքին ու արտաքին սպառնալիքները: Քննարկել է վերպետական ինտեգրացիոն մարմիններում ՀՀ անդամակցության ռիսկերն ու մարտահրավերները:

Երրորդ՝ «ՀՀ տնտնտեսական ինքնիշխանության մակարդակի կարգավորման կառավարչական մեթոդների կատարելագործման և տնտեսական ինքնիշխանության

ամրապնդման հիմնական գերակայությունները» գլխում (էջ 114-147), ուշադրությունը կենտրոնացրել է տնտեսական ինքնիշխանության գնահատման գործակիցների դուրսբերման և արտաքի տնտեսական հարաբերությունների դիվերսիֆիկացման վրա:

Հետազոտության վերջում (էջ 148-153), հեղինակը հանգել է համապատասխան եզրահանգումների և կատարել դրանցից բխող առաջարկություններ:

Ատենախոսության գիտական նորույթը և տեսական, մեթոդական ու գործնական նշանակությունը

Ատենախոսության արժանիքներից կարելի է նշել այն, որ մշակվել է տնտեսական ինքնիշխանության գնահատման և կառավարելիության գործակիցների հաշվարկման մեթոդաբանություն՝ համապատասխան ցուցանիշների համակարգի հիման վրա: Ինչպես նաև մշակված տնտեսական ինքնիշխանության կառավարելիության գործակցի հիման վրա առաջ է քաշվել տնտեսական ինքնիշխանության աստիճանի գնահատման հարաբերական՝ ՏԻԳ գործակցի հաշվարկման մոդելը:

Բացի այդ, հեղինակի կողմից առաջարկվել է «ՀՀ տնտեսական ինքնիշխանության պաշտպանության հայեցակարգի» ընդունում բավական մանրամասն նկարագրված գործողություններով, առաջարկվող ստեղծվող մարմնի կազմակերպական կառուցվածքով և գործառույթներով, որը հնարավորություն է տալիս ներդաշնակորեն համադրել պետական կարգավորման և ինքնիշխանության քաղաքականության մշակման և վերահսկման միջոցները՝ նպաստելով ոլորտի կայացմանը:

Հետազոտության ընթացքում ատենախոսը ձեռք է բերել տեսական, մեթոդական և գործնական նշանակություն ունեցող մի շարք արդյունքներ: Ինչ վերաբերում է դրանց գիտական նորույթին, ապա պետք է նշել, որ դրանց մեծ մասը գիտական կարևոր նորույթ են պարունակում: Հեղինակին հաջողվել է դրանք բացահայտել, հիմնավորել և, որ շատ կարևոր է, տալ գիտական նորույթ կրող գործուն առաջարկություններ:

Ընդհանուր առմամբ ատենախոսությունը բնութագրվում է հստակությամբ և նպատակասլացությամբ: Հեղինակի կողմից ստացված հիմնական արդյունքներն ունեն նաև կիրառական կարևոր նշանակություն: Կատարված վերլուծություններն ու հետևությունները հիմնված են քննարկվող խնդիրներին առնչվող տարաբնույթ նյութերի և ուսումնասիրությունների արդյունքների վրա: Ատենախոսությունում օգտագործված են հետազոտվող հիմնահարցերին վերաբերող հայրենական և արտասահմանյան երկրների հրապարակումները, հղումների միջոցով նշված են դրանց հեղինակներն ու սկզբնաղբյուրները: Մեթոդաբանական և տեղեկատվական առումով աշխատանքում օգտագործվել են պաշտոնական շրջանառության մեջ գտնվող գործնական տվյալներ, օրենքներ և ենթաօրենսդրական ակտեր, ինչը հեղինակին հնարավորություն է ընձեռել ապահովել աշխատանքում ստացված ադյունքների հիմնավորվածությունը:

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ

Թվարկված առավելությունների հետ մեկտեղ ատենախոսի աշխատանքը զերծ չէ առանձին թերացումներից և բացթողումներից: Դրանցից առանձնացնենք հետևյալները.

1. Ատենախոսի կողմից Ներածության հատվածում առանձնացված են 4 հիմնական խնդիրներ, սակայն Բովանդակությունում քննարկման ենթակա հարցադրումների թիվն ավելի է: Հետևապես Ներածությունում Բովանդակության հարցադրումներից պակաս թվով խնդիրներ ձևակերպելը ոչ լիարժեք է դարձնում այն: Կարծում ենք՝ Ներածությունում Բովանդակությանը համահունչ խնդիրների հստակ թվարկումն այս հատվածը կդարձներ առավել ամբողջական:
2. Ատենախոսի կողմից առաջարկվող 1-ին նորույթը՝ «տնտեսական ինքնիշխանության» նոր սահմանումը ներքին և արտաքին բաղադրիչների

բաժանման հիման վրա կարևոր առաջարկ է, սակայն գիտական նորույթի տարրը թույլ է արտահայտված:

3. Ատենախոսության 2.1՝ «ՀՀ տնտեսական ինքնիշխանության սոցիալ-տնտեսական նախադրյալների քանակական գնահատում» ենթագլուխում վերլուծության է ենթարկվել ՀՀ մակրոտնտեսական մի շարք ցուցանիշներ և գործոններ որոշակի ժամանակահատվածի համար: Աշխատանքն առավել կշահեր, եթե զուտ գործոնների վերլուծությունից անցում կատարվեր դրանց միջև կուռ և կայուն կապի ձևավորման հիմնավորմանը, ինչ-որ տեղ էլ նաև կորելացիոն կապերի վերլուծությանը:
4. Ատենախոսության 2.3՝ «Տնտեսական ինքնիշխանության հիմնախնդիրները ՀՀ-ում՝ վերպետական ինտեգրացիոն միավորումների անդամակցության պայմաններում» ենթագլխում քննարկման հիմնական առարկան է դարձել «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» պայմանագիրը, որի առանձին հոդվածներ, դրույթներ բավական մանրամասն քննարկվում և վերլուծության են ենթարկվում: Կարծում ենք՝ աշխատանքն առավել կշահեր, եթե վերլուծությունների մի զգալի հատված էլ հատկացվեր պայմանագրի դրույթների կատարման արդյունքների և հետևանքների հիման վրա տնտեսական ինքնիշխանության սահմանափակումների, մարտահրավերների և/կամ ռիսկերի գնահատմանը:

Եզրակացություն

Հետազոտության ընթացքում հեղինակի կողմից ստացված հիմնական արդյունքներն ունեն նաև կիրառական կարևոր նշանակություն: Գ.Գևորգյանի ատենախոսությունն ավարտուն, ամփոփ և գիտական պատշաճ մակարդակով կատարված հետազոտություն է:

Նշված դիտողությունները չեն նվազեցնում ատենախոսության գիտական արժեքն ու հետազոտության ընթացքում ստացված արդյունքների նշանակությունը և բացասական ազդեցություն չեն թողնում հետազոտության ընդհանուր գնահատականի վրա:

Գրախոսվող թեկնածուական ատենախոսությունն իրենից ներկայացնում է ինքնուրույն, ամբողջական և արժեքավոր հետազոտություն, որում առաջադրված և լուծված են տնտեսական ինքնիշխանության կառավարման կարևոր և արդիական խնդիրները:

Վերը շարադրվածը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ Գառնիկ Աշոտի Գևորգյանի **«Պետության տնտեսական ինքնիշխանության կառավարչական հիմնախնդիրները (ՀՀ նյութերով)»** թեմայով պաշտպանության ներկայացված ատենախոսությունը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության «ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 6-րդ և 7-րդ կետերին, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.02- «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս
Տնտեսագիտության թեկնածու, դեցենտ Ս.Ա.Ասատրյանց

Տնտեսագիտության թեկնածու, դեցենտ
Ս.Ա.Ասատրյանցի ստորագրության
իսկությունը հաստատում եմ ՀԱՊՀ
գիտական քարտուղար, տ.գ.թ. դոցենտ Ծ.Ս.Հովհաննիսյան

02 05 2023թ.